

Gamli býarmúrurinn stendur framvegis. Það var her, at Danabrók á sinni datt niður av himni

Í Estlandi ræður ungdómurinn

Orð: Emil L. Jacobsen
Myndir: Alvar Haraldsen

Alati Coca-Cola. Jú, víðagítta reyða og hvíta skeltið, sum eggjar ungum sum gomlum til at slökkja tostan við amerikanskum coladrykki, er eisini komið til gamla Sovjetsamveldið. Í Estlandi stendur hetta risastóra skeltið framvið hövuðsgötuni í hövuðsstaðnum Tallinn, sum seinastu átta árin hefur vent sovjettiska ætlanarbúskapinum bakið og roynir at slökkja tostan við vesturlenskum marknaðarbúskapi.

Síðani Estland í janúar 1991 fékk fult sjálfstýri eftir

51 ár á fremmandum hondum, hava estlendingar aftur vent sær móti vesturheiminum og ikki minst norðurlondum. Fólk, sum koma til Estlands, siggja skjótt, at landið meir er eitt norðurland enn eitt slavískt land. Og eins og við hinum baltalöndunum fyrst í nítíðarunum var það fyrst og fremst úr norðurlöndum, at hjálpin kom, tá það skuldi loysast. Og nú baltalönd royna at vinna sær limaskap í ES og NATO, eru það norðurlönd,

sum eru millum fremstu stuðlar.

Bondini millum baltalönd og norðurlönd ganga eisini langt aftur í tíðina. Í 1154 verður fyrstu ferð skrivað um Estland. Það er arabíski landafróðingurinn al Idrisi, sum kallar landið *Kolovan*. Norðurlendingar rópa það tá *Lindanäs*.

Tá hava víkingarnir longu verið í Estlandi, og í 1219 hertaka danir norðara partin av landinum. Það hövdu teir eisini roynt tíggiu ár frammanundan, men til fánýtis. Það er eisini um hetta mundið, at danir sambært sögnini fáa sitt flagg, tá Danabrók dettur niður av himni sum tekin um, at hægru maktirnar stuðla dögnum í teirra herferð. Hetta er eisini fyrstu ferð, at Estland kemur undir fremmant vald.

Hildið verður, at navnið á hövuðsstaðnum Tallinn er sprottið úr navninum *Taani linn*, sum merkir »danskur býur«.

Longu átta ár seinni, í 1227, taka týskarar, sum hava hövuðsstöð í Riga, restina av landinum og kristna það. Týska ávirkanin í Estlandi stendur við komandi 700 árin. Týskarar kalla Tallinn *Reval*.

Í 1346 verður uppreistur í Estlandi, og danir selja norðara partin av landinum, millum annað Tallinn, til Týskland, sum sostatt fær

stóra ávirkan á öll baltalöndini.

Men norðurlenska ávirkanin stendur við, og í 1561 hertekur Svøríki norðurestland og rekur russísku og pólsk-litavísku herdeildirnar burtur. Undir svenska ræðinum henda stórar sosialar broytingar í landinum, og eitt nú verður universitetið í Tartu grundlagt í 1632.

Men nógvir eru um boðið í Estlandi, og í 1710 koma russarar eystanfrá. Og eftir hetta missa norðurlendingar so líðandi sína ávirkan í landinum.

Nógvar mentanir

Um tú gongur ein túr í hövuðsstaðnum Tallinn, sært tú eisini fleiri prógv um tær ymsu mentanirnar, sum hava gjørt seg galdandi í býnum og í landinum.

Ein góður gongutúrur er gamli býarparturin við borgini og býarmúrnum, har tú veruliga merkir heimssögunnar veingir flaksa. Danir, sviar, russar og týskarar hava kríggjast her, men múrurinn hefur staðið í fleiri hundráð ár, og það var her á leið, at danska flaggið dalaði niður. Annars halda estlendingar, ið hava ein ikki sýrt sermerktan hátt at skemta uppá, at það er löggið, at eitt land skal halda, at flaggið hjá teimum datt niður úr bláari luft, og það enná í einum heilt fremmandum landi...

Skamt frá gamla býnum stendur ortodoksa russíska kirkjan við teimum vökrum »leyk-kuplunum«, sum sæst langan veg, og fleiri av skeltunum í býnum eru skrivað á bæði estlenskum

og russiskum.

Í dag eru russarar illa lýddir í Estlandi, og teirra stóða í samfelagnum versnar alsamt. Tá Stalin og Hitler í 1939 býttu Europa millum sín í avtaluni millum útannríksráðharrarnar Molotov og Ribbentrop, endaði Estland sovjetrussísku megin, og árið eftir bleiv Estland partur av USSR, samstundis sum Týskland gjörði innrás í Fraklandi. Ikki fyrr enn í 1991, tá USSR syndraðist, fékk Estland sitt sjálfstýri aftur. Ikki tí, Hitler var jú ikki serliga álitandi, og í 1941 tók hann Estland frá Sovjett, men í 1944 róku russarar Hitler út aftur.

Ein rúgva av russarum settu seg niður í Estlandi, og í dag eru 32 prosent av fólkinum framvegis russísktalandi. Í Tallinn er upp ímóti helmingurinn av íbúgvunum russarar.

Men teir hava havt lítið at siga, síðani Estland tók sjálfstýri, og teirra rættindi í samfelagnum eru ikki stór. Millum annað hava russararnir, sum búgva í Estlandi, ikki valrætt! Það man vera eindømi í heiminum, at 32 prosent av fólkinum í einum landi, sum er errið av at kalla seg demokratískt, ikki hava nókur demokratísk rættindi...

Men hví flyta russararnir so ikki burt aftur til Rússlands? So lætt er það ikki. Russararnir í Estlandi eru russarar av uppruna, men hava einki samband við Rússland utan málið, teir tosa. Teir hava búið í Estlandi alt sítt lív, og tí hava teir einki at fara til í Rúss-

Sögur úr Estlandi

Tá Rússland lá í kríggi við Tjetjenia, vildi ein russískur generalur vera við, at ljóshærðar estlenskar kvinnur stríddust saman við tjetjensku uppreistrarmonnunum og hövdu dripið 20 russískar hermenn. Spurdur, hvussu hann visti, at tær vóru úr Estlandi, svaraði hann, at »allar heimssins fœddu blondinur komu úr baltalöndunum«.

Fram til seinastu öld var pátrúgvinn sera stór í Estlandi. Hildið varð, at um tú fékk tær at eta í myrki, blivu børnini hjá tær tjóvar. Eisini varð hildið, at um okkurt, eitt nú ein mynd, datt niður av veggnum, fór onkur í familjuni hjá tær at doyggja.

Nógv lond hava lopið á Estland upp gjøgnum öldirnar, og millum hesi kunnu nevast Týskland, Rússland, Danmark, Svøríki, Pólland og Japan. Í 1905 var kríggj millum Rússland og Japan, og eitt stutt tíðarskeið bumbaði japansk kríggsskip estlenska býin Pärnu.

Fyrsta estlenska stjórnin, eftir at landið hevði fingið sjálfstýri, var ein av teimum yngstu nakrantíð í Europa. Tá stjórnin tók við í 1992, var forsætisráðharrin Mart Laar 32 ára gamal, og meginparturin av ráðharrunum vóru í 20-unum og 30-unum.

landi, har neyðin eisini er nógv størri enn í Estlandi, sum er komið rættiliga væl fyrri seg síðani umskiftið til marknaðarbúskapin.

Russararnir eru eisini lægsta stættin í samfelagnum og verða vanvirðir av estlendingum, hóast teirra einasti trupulleiki er, at abarnir og ommurnar hjá teimum fluttu til landið fyrri nógvum árum síðani.

Sum tiknir úr einum Ingmar Bergman-filmi

Estlenska fólkið ger annars ikki nógvan hávaða burtur úr sær sjálvum. Teir eru ikki beinleiðis fyrirkomandi, men eru heldur ikki avvisandi og minna á sín hátt á føroyingar. Teir siga ikki so nógv, men eru ikki ófólkaligir fyrri tað.

Ein bretskur tíðindamaður lýsti estlendingar soleiðis:

– Róligir, rationellir, skipaðir, hart arbeiðandi og varnir við pengum. Teir eru eitt fólk, sum krevur virðing heldur enn kærleika. Eg havi ofta sammett estlendingar við statistar í einum Ingmar Bergman-filmi.

Ein annar tíðindamaður sigur tað soleiðis:

– Knappligi og óvæntaði láturinn frá einum miðalhavsmanni er sjáldan at hoyra í Estlandi...

Helsingfors er nærmasti stórbýur

Av löndunum í vesturheiminum hefur Estland tættasta sambandi við Finnland, og tað er heldur ikki so löggið. Bert Finnlandsfólk skilur Estland og Finnland, og úr Tallinn er styrti til fínka hövuðsstaðin Helsingfors enn til Riga, hövuðsstaðin í grannalandinum fyrri sunnan, Letlandi.

Málið er eisini finno-grískt – nær skilt við fínst

Russisk-ortodoksa kirkjan stendur ovast á einum heggi og sæst langan veg